

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้างของผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ โดยมีจุดประสงค์ในการค้นหาสาเหตุ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง และมองว่าตัวของมันเองเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาและอาจส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆอีกมากมาย จึงเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุและนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการแก้ไข ในขณะที่การศึกษาวิจัยปรากฏการณ์การหย่าร้างของผู้หญิงในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจหย่าร้าง และกระบวนการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้างของผู้หญิงจากประสบการณ์ของพวกเธอ และเพื่อให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่ต้องการได้รับผู้วิจัยจึงได้นำเอามุมมองของทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ มาเป็นแนวทางในการมองปรากฏการณ์ดังกล่าวในลักษณะของการกระทำทางสังคม (social action) โดยผู้หญิงที่ถูกศึกษาเป็นผู้กระทำ (actor) ที่มีอิสระและมีความคิดที่สร้างสรรค์ในการให้ความหมาย (subjective meaning) กับสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการตีความภายใต้บริบทของการปฏิสังสรรค์ทางสังคมกับบุคคลอื่นๆ ที่เป็นผู้กระทำเช่นกัน ดังนั้น การเข้าถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจกระบวนการตีความและการให้ความหมายตามสถานการณ์ต่างๆจากตัวของผู้หญิงที่หย่าร้างเอง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภาพของกระบวนการตัดสินใจหย่าร้างและกระบวนการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้าง

ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์

แนวทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (symbolic interaction) เป็นแนวคิดกระแสแรกและกระแสหลักของสังคมวิทยาชีวิตประจำวัน (sociology of every day life) ที่มุ่งให้ความสนใจการรับรู้ประสบการณ์ สังเกต พรรณนา วิเคราะห์และสื่อสารเกี่ยวกับผู้คนที่อยู่ในระหว่างการปฏิสังสรรค์ในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Douglas 1980 : 1 อ้างใน พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ 2538 : 30) ศึกษาและทำความเข้าใจโลกทางสังคมจากทัศนะที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนของผู้ที่ถูกศึกษา และจากความเป็นจริงในชีวิตประจำวันที่บุคคลเหล่านั้นรับรู้ ให้ความสนใจกระบวนการที่เป็นพลวัตของความเป็นจริงมากกว่ากรอบของโครงสร้าง ทำการศึกษาโลกเชิงประจักษ์โดยปราศจากการนำเอากรอบแนวความคิดเข้าไปเป็นตัวกำหนด การสร้างทฤษฎีตั้งอยู่บนพื้นฐานของโลกเชิงประจักษ์ที่เรียกว่า “ทฤษฎีที่ติดดิน” (grounded theory) (Glaser and Strauss 1967 อ้างใน พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ 2538 : 105)

ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะผู้กระทำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มนุษย์ดำรงอยู่ท่ามกลางข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างแต่มนุษย์ก็มีพลังบางอย่างในการต่อรองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่การยอมรับสภาพตามโครงสร้าง โครงสร้างเพียงแต่มีอิทธิพลในการจำกัดควบคุมเท่านั้น มนุษย์มีทางเลือกมากมายภายในกรอบของโครงสร้างที่จำกัดควบคุม โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการตีความ ผู้กระทำต้องเข้าใจความหมายของการกระทำ ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิฐานนิยม (positivism) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกหรือสาเหตุที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลกับบุคคล เช่น การศึกษาถึงปัจจัยภายนอกหรือสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจหย่าร้างของผู้หญิง ในขณะที่แนวทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับเหตุผลของการกระทำของบุคคลนั้นๆ เป็นการกระทำที่เกิดจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างผู้กระทำที่อยู่ร่วมในสถานการณ์ เป็นการปฏิสังสรรค์ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมของมนุษย์ที่ตอบสนองต่อกิจกรรมของคนอื่นๆ แต่กิจกรรมของมนุษย์เป็นสัญลักษณ์ (symbolic) จึงเป็นการปฏิสังสรรค์ผ่านสัญลักษณ์ (symbolic interaction) โดยในการวิเคราะห์นั้นให้ความสำคัญกับการตีความ (interpretation) ซึ่งเป็นการตีความและยึดถือความหมาย (meaning) ร่วมกันระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมในสถานการณ์นั้นๆ อย่างน้อยสองฝ่าย ดังนั้น การจะเข้าใจการกระทำได้ต้องเข้าใจการตีความหมายของคนกลุ่มนั้นๆ ตามสายตาของพวกเขา เป็นมุมมองของคนใน (insider) ไม่ใช่เป็นมุมมองที่ผ่านสายตาของคนนอก (outsider) โดยเป็นการกระทำซึ่งเป็นผลกระทบซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่ายขึ้นไป และเป็นการกระทำที่แตกต่างกันแต่มาเชื่อมร้อยกันและก่อรูปเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงต่อกันไปเรื่อยๆ

ซึ่ง Herbert Blumer (1969 อ้างในพงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ 2532 : 59-61) ได้ให้ความคิดพื้นฐานของแนวทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เชิงกระบวนการไว้สามประการคือ

1. บุคคลทั้งหลายกระทำต่อวัตถุต่างๆ จากพื้นฐานความหมายที่วัตถุเหล่านั้นมีต่อเขา

บุคคลเป็นผู้กระทำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกระทำต่อสิ่งต่างๆ จากพื้นฐานความหมายที่ให้กับสิ่งนั้นๆ การกระทำไม่ได้เป็นการตอบสนองโดยตรงแต่เป็นการตอบสนองต่อความ ความหมายจะเป็นแนวทางว่าเราจะกระทำต่อสิ่งนั้นๆอย่างไร เช่น การที่ผู้หญิงพยายามบ่น เบี่ยงหรือไม่พูดถึงสามี อาจทำให้บุคคลอื่นเข้าใจได้ว่าผู้หญิงอาจจะเลิกร่าหรือหย่าร้างกับสามีแล้ว สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากความนึกคิดขึ้นมาเอง แต่เกิดจากความหมายของคนอื่นที่มีต่อผู้หญิง เป็นความหมายที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิสังสรรค์ของผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างกับบุคคลอื่น บุคคลอื่นก็จะเริ่มกระทำต่อผู้หญิงที่หย่าร้างตามความหมายที่เกิดขึ้น

2. ความหมายของวัตถุต่างๆที่มีต่อบุคคลเกิดขึ้นระหว่างการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ระหว่างเขากับบุคคลอื่น

ความหมายของวัตถุไม่ได้เกิดจากความหมายที่แต่ละคนสร้างขึ้นมา แต่เป็นความหมายที่เกิดจากการปฏิสังสรรค์กับคนอื่น ๆ ถูกปรุงแต่งและร่วมกันสร้างขึ้นมาในกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันเพื่อสื่อสารร่วมกัน เป็นความหมายร่วมกันของคนในบริบทนั้นๆ เช่น การไม่พูดถึงสามีอีกเลย จะถูกคนอื่น ๆ กระทำและให้นิยามว่าเธอหย่าร้างแล้ว และจากปฏิกิริยาของบุคคลอื่นทำให้บุคคลในระหว่างการมีปฏิสังสรรค์กับผู้หญิงได้นิยามเธอว่าหย่าร้างแล้ว ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยบุคคลทั้งหลายในกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม

3. ความหมายต่างๆได้รับการจัดการภายในและถูกปรับเปลี่ยนในระหว่างกระบวนการตีความที่บุคคลใช้ในการจัดการกับวัตถุต่างๆ ที่เขาประสบ

วัตถุต่างๆไม่ได้มีความหมายเดียว วัตถุจะถูกตีความตลอดเวลาในบริบทที่แตกต่างกัน ความหมายมีมากกว่าหนึ่งอย่าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและการตีความ ระบบการตีความมีอิทธิพลมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ความหมายของวัตถุจะเปลี่ยนแปลงไปตามการนิยามสถานการณ์ เช่น การที่ผู้หญิงพยายามบอปป้างไม่ยอมพูดถึงสามี อาจจะทำให้บุคคลอื่นเข้าใจได้ว่าเธอกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับสามีหรือหย่าร้างกับสามีแล้ว แต่ถ้าผู้หญิงคนดังกล่าวพาสามีมาร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์ในกลุ่มเพื่อนตามปกติ บุคคลอื่น ๆ ก็อาจจะไม่ได้มองว่าเธอกำลังมีปัญหาหรือหย่าร้างกับสามีอีกต่อไป ทั้งนี้เป็นเพราะความหมายต่างๆจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการตีความ การกระทำของบุคคลเป็นพฤติกรรมที่มีเหตุผลไม่ใช่เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ โดยปราศจากการคิดไตร่ตรอง บรรทัดฐานของสังคมเกิดจากการให้ความหมายและการต่อรองในสถานการณ์ต่างๆร่วมกัน ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถดำเนินการแนวทางการกระทำซึ่งกันและกันได้ ก่อให้เกิด “การกระทำร่วม” (joint action) การปฏิสังสรรค์ทางสังคมของมนุษย์จึงมีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) ซึ่งเกิดจากการต่อรองใหม่ (renegotiation) การปรับการกระทำให้สอดคล้องใหม่ และการสัมผัสกับวัตถุใหม่ๆ

นักสังคมวิทยาแนวการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้กระทำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำไม่ได้เป็นการตอบสนองโดยตรงต่อสิ่งกระตุ้น การให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆจะเป็นแนวทางว่าเราจะกระทำต่อสิ่งนั้นๆอย่างไร ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นมีปัญหามากมายในการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอด ต้องมีการแก้ไขปัญหา เราจึงมีแนวโน้มในการเลือกให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ วัตถุต่างๆถูกเลือกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของเรา เช่น การที่สามีและ

ภรรยาเลือกใช้วิธีการไม่พูดคุยกันเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในครอบครัว ขาดการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ความนิ่งเงียบเหล่านี้อาจจะเป็นอาวุธที่สำคัญในการทำร้ายความสัมพันธ์ของสามีและภรรยา เพราะต่างฝ่ายอาจจะให้ความหมายของการไม่พูดคุยกันว่าเป็นความเบื่อหน่ายซึ่งกันและกัน ไม่อยากจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอีกต่อไป และอาจจะเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การตัดสินใจหย่าร้างในที่สุด ดังนั้น ความหมายและการกระทำจึงเป็นสิ่งที่ผูกติดกันอยู่เสมอ เราจะให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา มีการลองผิดลองถูกในใจ เป็นทางเลือกในใจ ซึ่งบุคคลแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มก็จะมีเหตุผลทางเลือกในการกระทำที่แตกต่างกันออกไป โดยมีจุดเน้นที่การปฏิสังสรรค์ทางสังคม นั่นคือ ไม่ใช่ความหมายที่แต่ละคนสร้างขึ้นมา แต่เป็นความหมายจากการปฏิสังสรรค์กับบุคคลอื่น ถูกปฐมนิเทศและร่วมสร้างกันขึ้นมาภายในกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้การดำเนินชีวิตไม่ราบรื่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการสื่อสารร่วมกัน เป็นความหมายร่วม เป็นตัวตอกย้ำระบบการตีความ เป็นสิ่งที่ร่วมกันของบุคคลในบริบทนั้นๆ โดยสิ่งต่างๆ ไม่ได้มีความหมายเพียงอย่างเดียว สิ่งหนึ่งจะถูกตีความอยู่ตลอดเวลาในบริบทที่แตกต่างกัน วัตถุหรือสิ่งต่างๆ จะถูกตีความหมายไปเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือบริบทที่ต้องถูกตีความ ระบบการตีความมีอิทธิพลมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ตามแนวคิดนี้จึงไม่เชื่อว่าจะสามารถทำนายพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลได้ล่วงหน้า เพียงแต่อาจจะสามารถคาดการณ์ได้บ้างเท่านั้น เพราะสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (dynamic) ไม่สามารถกำหนดได้อย่างแน่นอน เหตุและผลยากต่อการทำนายเพราะต้องผ่านกระบวนการตีความตามสถานการณ์นั้น

นอกจากนี้ Blumer ยังได้เสนอการวิเคราะห์วัตถุทางสังคมโดยมองว่า ธรรมชาติของวัตถุถูกสร้างขึ้นมาจากความหมายที่วัตถุนั้นมีต่อบุคคลนั้นๆ ซึ่งความหมายดังกล่าวมิได้เป็นลักษณะที่แท้จริงของวัตถุนั้นๆ แต่เกิดขึ้นจากแนวทางที่บุคคลกำลังจะกระทำต่อมัน วัตถุเป็นผลผลิตทางสังคมที่ถูกก่อรูปขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการนิยามที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม โดยบุคคลจะกระทำต่อวัตถุต่างๆ ตามความหมายที่วัตถุนั้นมีต่อเรา เมื่อวัตถุเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดความหมายได้ จึงทำให้เราสามารถจัดระเบียบการกระทำของเราที่มีต่อวัตถุนั้นๆ หรือตัดสินใจได้ว่าจะกระทำต่อมันหรือไม่ (Blumer 1969 อ้างในพงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ 2532 : 59)

สำหรับการศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยมองปรากฏการณ์การหย่าร้างของผู้หญิง ทั้งในระหว่างการตัดสินใจหย่าร้างและการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้างว่าไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใดแต่เป็น

ลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับของเหตุการณ์ ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกับการศึกษาของ Howard S. Becker (1963 อ้างในพงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ 2532 : 127) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ “กระบวนการกลายเป็นคนติดยา (คนติดกัญชา)” (becoming a marihuana user) โดยวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เสพกัญชาในเชิงกระบวนการและได้เสนอตัวแบบขั้นตอนที่ต่อเนื่อง (sequential model) หรือตัวแบบเชิงกระบวนการ (processual model) ว่าสาเหตุทั้งหมดมามีอิทธิพลในขณะเดียวกันหรือพร้อมกัน เราจึงจำเป็นต้องใช้ตัวแบบซึ่งสามารถครอบคลุมหรืออธิบายข้อเท็จจริงที่ว่าแบบแผนพฤติกรรมเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ในการอธิบายการสูบกัญชาของบุคคล เราต้องพิจารณาหรืออธิบายขั้นตอนต่อเนื่องของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามทัศนะของบุคคล เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวเราจึงต้องอธิบายแต่ละขั้นตอน โดยสิ่งที่เป็นสาเหตุของขั้นตอนหนึ่งอาจมีความสำคัญน้อยสำหรับขั้นตอนอื่น เช่น เราต้องมีคำอธิบายว่าผู้หญิงเข้าสู่สถานการณ์ของการหย่าร้างได้อย่างไร ผู้หญิงต้องเผชิญกับสถานการณ์บางอย่างที่เป็นเงื่อนไขนำไปสู่การตัดสินใจหย่าร้าง ซึ่งเป็นชุดของคำอธิบายกระบวนการตัดสินใจหย่าร้างของผู้หญิง โดยคำอธิบายแต่ละชุดเป็นสาเหตุที่จำเป็นสำหรับพฤติกรรมนี้ ดังนั้น คำอธิบายในแต่ละขั้นตอนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการอธิบายกระบวนการตัดสินใจหย่าร้างของผู้หญิง

จากการศึกษาของ Robinson (1993) เรื่องการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวที่นำไปสู่การหย่าร้าง โดยได้พูดถึงขั้นตอนต่างๆของกระบวนการหย่าร้าง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอารมณ์ของคู่สมรส โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 1-4 เป็นประเด็นปัญหาส่วนบุคคล ส่วนขั้นตอนที่ 5-6 เป็นประเด็นสาธารณะ ดังนี้

1) การรับรู้ถึงความแตกร้างในการแต่งงาน (recognising marital breakdown)

เป็นช่วงที่ปราศจากความสำนึกหรือขาดสติ (unconscious) มีคนหนึ่งคนใดแยกความรู้สึกออกจากอีกคนหนึ่ง บางครั้งอาจจะเป็นเรื่องของการทำงานหรืองานอดิเรก สิ่งตามมา คือ คู่สมรสคนใดคนหนึ่งอาจจะออกไปแสวงหาความใกล้ชิดจากความสัมพันธ์อื่นๆ ซึ่ง Vaughan (1987 อ้างใน Robinson 1993) อธิบายว่า กระบวนการนี้เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวจากจุดเล็กๆ และเป็นความไม่พึงพอใจแบบเงิบๆของคนใดคนหนึ่ง โดยคนที่เป็นผู้เริ่มต้นไม่ได้ตั้งใจที่จะทำร้ายคู่ของเขา แต่มันเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่ถูกมองว่าไม่สำคัญ คู่แต่งงานรู้สึกว่ามันจำเป็นต้องมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน

สิ่งที่สำคัญสำหรับขั้นตอนนี้ คือ จะต้องมีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เริ่มต้น โดยไม่มีส่วนร่วมในความลับซึ่งกันและกัน เป็นความผิดหวังหรือความไม่พึงพอใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีสำหรับคู่สมรสซึ่งทั้งสามีและภรรยาก็สามารถเป็นผู้เริ่มต้นได้ เช่น ภรรยาอาจจะไปหาความสนใจใหม่ๆ เมื่อลูกของพวกเขาโตขึ้น ความไม่พึงพอใจที่เกิดขึ้นของผู้เริ่มต้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิต เมื่อไม่พอใจซึ่งกันและกันก็เริ่มมีรอยร้าวมากขึ้น ซึ่งในที่สุดก็นำไปสู่จุดที่จะแยกจากกัน ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นจุดเริ่มต้นของการแตกแยกภายในครอบครัว คู่สมรสจะเริ่มเคร่งเครียดกับสถานการณ์เมื่อพวกเขาทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นจุดเริ่มต้นของความแตกแยก

2) การตัดสินใจที่จะแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง (the decision to separate or divorce)

เหตุผลที่ผู้เริ่มต้นตัดสินใจที่จะแยกกันอยู่หรือหย่าร้างมันตกลึกกลายเป็นการสร้างความนึกคิด (conceptualise) ในหลายวิธีและหลายระดับที่แตกต่างกัน โดยมีตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นว่ามันไปถึงที่สุดที่จะทำให้เกิดการหย่าร้างของคู่สมรส โดยคนใดคนหนึ่งต้องการที่จะสิ้นสุดสถานภาพของการแต่งงานมากกว่าอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนหนึ่งแต่ไม่ใช่สำหรับอีกคนหนึ่ง ส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดความไม่สมดุระหว่างทั้งสองฝ่าย คนหนึ่งอยากหย่าแต่อีกคนหนึ่งไม่อยากหย่า ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคู่แต่งงานอย่างเปิดเผย เมื่อคู่แต่งงานไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้อีกคนหนึ่งไม่พอใจ แต่จะทำให้ผู้เริ่มต้นสมความปรารถนา ซึ่ง Haynes (1981 อ้างใน Robinson 1993) กล่าวว่ามียุทธศาสตร์ที่ผู้เริ่มต้นใช้แสดงเพื่อขอยุติการแต่งงานและเริ่มต้นการหย่าร้างกับคู่สมรส หนึ่งในวิธีนั้นก็คือการกระตุ้นหรือการทำให้เกิดความผิดหวังในชีวิตแต่งงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความโกรธเคืองและนำไปสู่การหย่าร้าง อีกวิธีหนึ่งคือการทำร้ายโดยเจตนา ซึ่งผู้เริ่มต้นจะกระตุ้นหรือยุแหย่คู่สมรสด้วยวิธีการต่างๆ จนทำให้คู่สมรสตอบโต้กลับเมื่อได้รับความเจ็บปวด ซึ่งผู้เริ่มต้นคาดหวังว่าเขาหรือเธอจะจากไป โดย Davis และ Murck (1988 อ้างใน Robinson 1993) ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการหย่าร้างของคู่สมรสพบว่า สามีและภรรยาให้เหตุผลในความล้มเหลวของการแต่งงานที่แตกต่างกันออกไป ภรรยาบางคนล้มเหลวในด้านการติดต่อสื่อสาร ซึ่งจะเกิดปัญหาเรื่องความเข้าใจในระยะยาว ภรรยาบางคนมองว่าสามีของพวกเขาต้องการมีลูกหลายคน ทำให้พวกเขาต้องมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่สามีจะมีความพึงพอใจในด้านอื่นๆ เช่น งานหรือกิจกรรมในยามว่าง ในทางตรงกันข้าม ในขณะที่สามีหลายคนมองว่าการสิ้นสุดของการแต่งงานไม่สามารถอธิบายได้และบางคนมองว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอิสระจากภรรยา

โดยทั่วไปความไม่แน่นอนของขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การสิ้นสุดของการแต่งงาน เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสที่ถูกแทรกแซงด้วยปัจจัยอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความยุ่งยากหรือเป็นอันตรายต่อการตัดสินใจหย่าร้าง Bernard (1975 อ้างใน Robinson 1993) กล่าวว่า การแต่งงานที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง มีอยู่สองรูปแบบ คือ การหย่าร้างโดยสามีและการหย่าร้างโดยภรรยา ซึ่งในแต่ละรูปแบบนี้พวกเขาจะพยายามทำตามความรู้สึกของพวกเขาเอง และรู้ว่าอะไรกำลังจะเกิดขึ้นและจะได้รับผลอะไรตามมา เพื่อนำไปสู่การอธิบายเหตุการณ์ของพวกเขา และการสร้างความเครียดกับตัวเอง โดยอธิบายว่าสิ่งที่ตนเองทำถูกต้องแล้ว งานศึกษาวิจัยของอเมริกาเกี่ยวกับทัศนคติของสามีและภรรยาที่หย่าร้าง จำนวน 72 คน พบว่า ผู้หญิงเกิดความไม่พึงพอใจเป็นเวลายาวนานมากกว่าและคิดถึงเรื่องการแยกกันอยู่เร็วกว่าสามีของพวกเขา (Hetherington and other 1981 อ้างใน Robinson 1993)

3) การเตรียมตัวและการวางแผนรองรับผลที่ตามมา

(preparing and planning the outcome)

เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้ความขัดแย้งต่างๆ จะเกิดมาจากทั้งสองคน ไม่เพียงแต่ต้องแบ่งความรับผิดชอบเกี่ยวกับลูกๆ และบ้านของพวกเขา แต่ยังจำเป็นต้องมีการจัดการเกี่ยวกับเรื่องการเงินที่จะต้องใช้ในอนาคตด้วย คู่สมรสบางคู่มีการวางแผนในช่วงนี้ได้เป็นอย่างดี มีเหตุผลเป็นข้อดี แม้ว่าคู่สมรสคนใดคนหนึ่งไม่เต็มใจที่จะต้องแยกออกไป ในขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่จะนำไปสู่การจากไปของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในระยะนี้พ่อและแม่ต้องบอกกล่าวกับลูกๆ ซึ่งมันเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทั้งพ่อและแม่ที่ต้องหย่าร้างกัน โดยการให้ข้อมูลกับลูกๆ ของพวกเขาว่าเกิดอะไรขึ้นและมีการเตรียมตัวสำหรับการรับผิดชอบต่อลูกๆ ของพวกเขาอย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ยากสำหรับคู่สมรสทั้งสอง ซึ่งพวกเขาต้องทำให้เด็กๆ ไม่เกิดความรู้สึกใดก็ตามเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ในขั้นตอนนี้ปู่ย่าหรือตายายจะมีความสำคัญอย่างมาก ในการเข้ามาช่วยเหลือหลานๆ ไม่ให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจ นอกจากนี้ยังมีเพื่อนและเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเพื่อนของเด็กๆ ที่โรงเรียนต้องได้รับการให้ข้อมูลเหล่านี้ด้วย

4) การแยกกันอยู่ (separate)

ในขั้นตอนนี้มีการย้ายที่อยู่ของพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งออกไปใช้ชีวิตตามลำพัง หรือกลับไปสู่ครอบครัวเดิมของพวกเขา ขณะที่คู่สมรสอีกคนยังคงอยู่กับเด็กๆ ที่บ้าน ในขั้นตอนของการแยกกันอยู่เป็นการเปิดเผยอย่างชัดเจนว่าจะมีบางเหตุการณ์เกิดขึ้นและเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุดของ

กระบวนการหย่าร้าง หลายๆครอบครัวเริ่มมีการแยกกันอยู่ทางกายภาพ ซึ่งเป็นการวางแผนอย่างระมัดระวัง ในขณะที่บางครอบครัวเกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างกะทันหัน ในบางครอบครัวพ่อและแม่พยายามรักษาสถานภาพของคู่สมรสไว้ โดยการไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย้ายออกไป คู่สมรสบางคู่ที่แยกทางกันพยายามใช้ชีวิตอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน บางครั้งอาจจะเป็นปี ในขณะที่ในครอบครัวอื่นๆ คู่สมรสคนใดคนหนึ่งจะย้ายออกไปอยู่ภายนอก โดยกลับมาเพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี และออกไปใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกเป็นเวลานานๆ ก่อนที่จะแยกกันอยู่อย่างเป็นทางการ ผู้ชายส่วนใหญ่จะแต่งงานใหม่หลังจากการหย่าร้างและส่วนมากผู้ที่ดูแลลูกๆ จะเป็นแม่ ในงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าช่วงเวลาที่มีผลกระทบรุนแรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ คือช่วงสัปดาห์แรกหลังจากพ่อหรือแม่ย้ายออกไปจากบ้าน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมากในการเพิ่มความผูกพันระหว่างพ่อแม่กับเด็กให้มีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ในอนาคต เมื่อพ่อแม่ต้องแยกกันอยู่หรือหย่าร้าง (Kelly 1988 อ้างใน Robinson 1993)

5) กระบวนการทางกฎหมาย (the legal process)

Robin 1986 Davis 1987 and Parkinson 1988 (อ้างใน Robinson 1993) เสนอว่าเมื่อกรอบของกฎหมายเริ่มกระทบกับความทุกข์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะครอบครัว จะทำให้ปัญหาของพวกเขากลายเป็นประเด็นสาธารณะ เช่น เมื่อคู่สมรสคนหนึ่งเรียกร้องให้มีการหย่าร้างก็จะมีกระบวนการทางกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหย่าร้าง เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับการแยกทางกันเมื่อคู่สมรสมีการตกลงกันทางกฎหมายที่จะใช้ชีวิตแยกกันอยู่ หรือคำสั่งศาล หรือคำตัดสินของคู่สมรสคนใดคนหนึ่ง โดยปกติมักเป็นสามี เช่น คำสั่งศาลให้สามีหยุดยั้งพฤติกรรมบางอย่างหรือการให้ออกไปจากบ้าน กล่าวคือ ในขั้นตอนนี้สิ่งที่เกิดขึ้นกับครอบครัวจะถูกตรวจสอบอย่างละเอียดจากสาธารณะ เมื่อคู่แต่งงานเข้ามาอยู่ในกระบวนการทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพวกเขาเป็นผู้ร้องทุกข์เพื่อให้เกิดการหย่าร้าง พวกเขาจะไม่สามารถควบคุมกระบวนการนี้ได้อีกต่อไป ซึ่งไม่เพียงแต่มีผลต่อการใช้ชีวิตของคู่สมรสในอนาคตเท่านั้น แต่ยังรวมถึงลูกๆ ของพวกเขาและผู้ที่เกี่ยวข้องภายในครอบครัวด้วย

6) ครอบครัวภายหลังการหย่าร้าง (the post-divorce family)

Herz Brown (1989 อ้างใน Robinson 1993) พิจารณาว่ากระบวนการของการกลายมาเป็นครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว (single parent family) มีผลที่ตามมา คือ การจัดการเงินทองในสถานการณ์ที่ไม่เหมือนกับตอนแต่งงาน โดยส่วนใหญ่พ่อแม่จะพยายามไม่ทำให้เกิดความ

รู้สึกแตกต่างระหว่างในช่วงที่แต่งงานอยู่ด้วยกันกับช่วงที่เป็นพ่อแม่คนเดียว (single parent) ซึ่งเป็นการแยกออกเป็นสองครอบครัว เด็กๆส่วนมากจะคิดว่าความสัมพันธ์ของพวกเขา กับพ่อหรือแม่ จะถูกจำกัดเมื่อครอบครัวหย่าร้าง ลักษณะของครอบครัวในระหว่างที่มีกระบวนการหย่าร้างจะมี ลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งพ่อแม่สามารถจะรักษาความสัมพันธ์ในลักษณะ ของความเป็นพ่อแม่ร่วมกัน

ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดการใหม่หรือการปรับสมดุล (realignment) คู่สมรสจะมี ภาระหน้าที่ในการจัดการเพื่อแยกครอบครัวใหม่ ในหลายครอบครัวหลังจากการหย่าร้าง พ่อแม่ ของเด็กยังอาศัยอยู่ด้วยกันในบ้านหลังเดิมในช่วงแรกๆแล้วค่อยๆย้ายออกไปในบ้านหลังใหม่ และ ในช่วงสุดท้ายของกระบวนการหย่าร้างนั้น คู่สมรสแต่ละคนจะสามารถกลับไปคืนสู่สภาพอารมณ์เดิม ก่อนการแต่งงานหรือการทำให้มีเสถียรภาพใหม่อีกครั้ง (restabilisation) เพื่อสร้างความมั่นใจและ พัฒนามุมมองของโลกใหม่ๆ ให้กับตัวของพวกเขาเอง มีการเริ่มต้นการใช้ชีวิตที่เป็นอิสระ ซึ่งถือเป็น วัตถุประสงค์ของการหย่าร้าง คู่สมรสหลายคู่ที่รู้สึกสะเทือนใจกับกระบวนการหย่าร้าง ซึ่งในเวลา ต่อมาถ้าพวกเขาแต่งงานใหม่พวกเขาจะสามารถแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้จากการแต่งงาน ครั้งแรก การปรับตัวภายหลังการหย่าร้าง จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของครอบครัว โดยแสดงให้เห็นว่าคู่สมรสเดิมแต่ละคนต้องมีการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมใหม่ ซึ่งรวมถึงลูกๆของพวกเขาด้วย

จากการศึกษาของ ซฎาภา ประเสริฐทอง (2542) เรื่องการหย่าร้าง พบว่า เมื่อมีความ ขัดแย้งในชีวิตสมรสเกิดขึ้น คู่สมรสหลายคู่พยายามที่จะปรับตัวเข้าหาอีกฝ่ายหนึ่ง บางคู่ประสบ ความสำเร็จ ในขณะที่บางคู่ไม่ประสบความสำเร็จ และลงเอยด้วยการหย่าร้าง โดยมีขั้นตอนก่อน การหย่าร้าง ดังนี้

- 1) มีเรื่องระหองระแหง ปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ ไม่ยอมซึ่งกันและกัน พยายามหาคำพูดที่ ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเจ็บแค้นที่สุด
- 2) คู่สมรสจะรู้สึกทุกข์ทรมานและหงุดหงิด ที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ทุกวัน บางคนอาจจะเก็บกดความรู้สึกต่างๆเอาไว้โดยไม่พูดจาโต้ตอบ แต่ในจิตใจทุกข์ทรมานและหงุดหงิด
- 3) เริ่มมีปฏิกิริยาตอบโต้ ซึ่งมีสองลักษณะ คือ วางเฉยไม่พูดกันและการทำร้ายร่างกาย และวาทะ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเจ็บแค้น
- 4) แสวงหามาตรการแก้ไข เช่น การปรับทุกข์กับพี่น้อง ญาติ พ่อแม่ หรือหน่วยงานสังคม สงเคราะห์ที่ให้คำปรึกษาคู่สมรส เพื่อหาแนวทางแก้ไข

5) ตัดสินใจหย่า เมื่อมาตรการขั้นที่ 4 ไม่ประสบความสำเร็จ คาสมรสมักจะตัดสินใจหย่า เพราะคิดว่าวิธีนี้จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด

6) ลังเล ไม่แน่ใจ อาลัยอาวรณ์ คิดถึงความผิด หรือความบกพร่องต่างๆ ของคู่สมรส คิดถึงผลกระทบที่จะตามมา ระยะนี้จะเป็นระยะไตร่ตรอง ทบทวน และใช้ความคิดอย่างเป็นระบบ

7) การหย่าขาดจากกันโดยเด็ดขาด

โดยขั้นตอนต่างๆ ที่กล่าวมานี้บางคนอาจจะมีครบทุกขั้นตอน แต่บางคนอาจจะสลับกันได้ เมื่อคู่สมรสหย่าจากจากกัน พบว่ามีจำนวนน้อยที่จะหวนกลับมาอยู่ด้วยกัน ซึ่งการกลับมาอยู่ด้วยกันใหม่นี้จะไม่มีเรื่องเพศสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่จะเป็นเหตุผลทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ เช่น เหตุผลเรื่องลูก

ภายหลังจากการตัดสินใจหย่าร้างแล้ว ผู้หญิงที่หย่าร้างต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตจากที่เคยใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกับสามีก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตโสดอีกครั้งหนึ่ง แต่เป็นชีวิตโสดที่แตกต่างไปจากก่อนแต่งงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีบุตรที่ต้องดูแลรับผิดชอบ ผู้หญิงที่หย่าร้างเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้าง ซึ่งจากการศึกษาของ Clapp (2000) เกี่ยวกับการหย่าร้างและการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของผู้ที่หย่าร้างพบว่า การปรับตัวภายหลังการหย่าร้างไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทันทีทันใดและไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย โดยเฉพาะแล้วผู้ที่หย่าร้างจะใช้เวลาประมาณ 2 ปี ภายหลังการหย่าร้างในการปรับตัว ผู้ที่หย่าร้างต้องการเวลาในการแยกอารมณ์และความรู้สึกออกจากอดีตคู่สมรส เพื่อสร้างวิถีชีวิตที่มีความมั่นคงและพึงพอใจ การหย่าร้างเป็นการจัดการในเรื่องของอารมณ์ที่เป็นความเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่ของเหตุการณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน การเงิน ชีวิตทางสังคม ชีวิตครอบครัว เอกลักษณ์ ความคาดหวัง และเป้าหมายในชีวิต รวมถึงการที่ต้องมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งออกไปจากบ้าน ทำให้การติดต่อในชีวิตประจำวันสูญเสียไป พ่อหรือแม่อาจจะต้องกลายมาเป็นผู้ที่มาเยี่ยมเยียนลูกๆ ในวัน หยุดสุดสัปดาห์ และจากการศึกษาพบว่าการหย่าร้างต้องการการปรับตัวใหม่และการจัดระเบียบมากกว่าความกดดันในชีวิต โดย Clapp แสดงถึงขั้นตอนของกระบวนการปรับตัวภายหลังการหย่าร้าง ดังนี้

1) การเปลี่ยนผ่าน- การปรับการดำเนินชีวิตใหม่ (transition – restructuring)

ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน-การปรับการดำเนินชีวิตใหม่ โดยปกติแล้วจะเริ่มเกิดขึ้นในช่วงที่แยกกันอยู่ประมาณ 2 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้ที่หย่าร้างต้องเผชิญกับประสบการณ์และความรู้สึก

คล้ายๆกัน ถึงแม้ว่าจะมีความเข้มข้นแตกต่างกัน ในขั้นตอนนี้คือที่หย่าร้างจะมีความเจ็บปวดและความสับสนน้อยกว่าที่พวกเขาคาดหมาย พวกเขารู้สึกดีขึ้นในตอนนี้ มีเสถียรภาพมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นช่วงเวลาที่ยากและขัดแย้งทางอารมณ์ พวกเขาจะต่อต้านสิ่งที่สูญเสีย เป็นช่วงเวลาหนึ่งที่ต้องแลกเปลี่ยนระหว่างอดีตที่คุ้นเคยกับอนาคตที่ไม่รู้จัก พวกเขาแสดงความวิตกกังวลและความเศร้าโศกในวิธีการที่แตกต่างกันไป เช่น บางคนหลบหนีกลับไปอยู่ที่บ้านของเขา บางคนเข้าร่วมกิจกรรมที่บ้ำระห่ำ บางคนนอนหลับเพื่อให้แต่ละวันผ่านพ้นไป บางคนแทบกินไม่ได้ บางคนร้องไห้โดยไม่สามารถควบคุมได้ เป็นต้น

ขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน (transition) เป็นช่วงครึ่งแรกของขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน-การปรับการดำเนินชีวิตใหม่ การตัดสินใจหย่าร้างเป็นการปลุกให้ตื่นจากฝันร้าย ผู้ที่หย่าร้างจำนวนมากกลายมาเป็นผู้ที่รู้สึกโดดเดี่ยว รู้สึกเจ็บปวด มีความเคารพนับถือตนเองต่ำ พวกเขารู้สึกว่าไม่สามารถควบคุมตนเองได้ เป็นเหยื่อของอารมณ์ที่รุนแรง สงสารตัวเอง ขมขื่น โกรธ ขุ่นเคือง ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการแค้น ผู้ที่หย่าร้างจำนวนมากจะรู้สึกกลับไปกลับมาระหว่างช่วงเวลาของความเศร้าและความสุข แต่พวกเขาก็ยังคงยืนยันว่าการหย่าร้างเป็นวิธีการที่ดีที่สุด พวกเขากระตือรือร้นกับอิสรภาพใหม่ที่ค้นพบ ระวังกว่าที่เคยเป็น ชีวิตต้องท้าทายและบรรลุเป้าหมายที่พวกเขาต้องการ บางคนช่วงเวลาแห่งความสุขนี้เป็นช่วงสุดท้ายของหลายๆเดือน

ขั้นตอนการปรับการดำเนินชีวิตประจำวันใหม่ (restructuring) บางครั้งอยู่ในช่วงแรกหลังจากแยกกันอยู่ประมาณ 1 ปี บุคคลเริ่มที่จะบรรลุผลในเรื่องของอารมณ์และความจำเป็นที่จะต้องอยู่รอดให้ได้ เพื่อให้สามารถใส่ใจกับภาระหน้าที่ที่จะต้องสร้างขึ้นใหม่ในชีวิต และการดูแลลูกๆอย่างใกล้ชิด ไม่มีอะไรที่จะเป็นตัวกำหนดได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของช่วงเวลานี้ บางคนอาจจะใช้เวลาไม่นาน อาจจะเป็นประสบการณ์ที่ขึ้นๆลงๆ อาจจะเริ่มต้นและหยุดลง เป็นทั้งช่วงเวลาที่ดีสำหรับการสร้างสิ่งต่างๆขึ้นมาใหม่ แต่ก็อาจจะตามมาด้วยความล้มเหลวหรือหมดกำลังใจก็เป็นได้ ในกระบวนการปรับการดำเนินชีวิตใหม่นี้ ส่วนมากจะเป็นระยะเวลาของการทดลองและทำสิ่งต่างๆที่พวกเขาต้องการที่จะทำ โดยพยายามหากิจกรรมความสนใจและความสัมพันธ์ใหม่ๆ เป็นระยะที่บ้ำระห่ำ เป็นระยะของการทดลอง บางครั้งก็รวดเร็ว บางครั้งก็ต้องคอยจนกระทั่งได้รับสิ่งที่เท่าเทียมกันหรือทดแทนกันได้ เป็นช่วงระยะเวลาที่ค่อยๆเกิดขึ้นอย่างช้าๆ

2) การคืนสู่สภาพปกติ – การซ่อมแซมสร้างสิ่งใหม่ (recovery – rebuilding)

ขั้นตอนการคืนสู่สภาพปกติและการซ่อมแซมสร้างสิ่งใหม่ เป็นการลุกขึ้นมาจากความเจ็บปวดจากการหย่าร้าง ซึ่งตรงกันข้ามกับขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน-การปรับการดำเนินชีวิตใหม่ ที่เป็นช่วงเวลาของปฏิกิริยาตอบโต้หรือต่อต้านการหย่าร้างและการอยู่รอด ในขั้นนี้เป็นช่วงเวลาของการเจริญเติบโตของบุคคล ก่อนหน้านี้อาจจะเป็นช่วงเวลาของการทดลองที่บ้ำระห่ำ ขั้นตอนนี้จึงเป็นการค้นพบตัวเองและสร้างเอกลักษณ์ใหม่ โดยเฉลี่ยแล้วประชาชนจะเข้าสู่ขั้นตอนนี้โดยไม่ทราบประมาณ 2 ปี หลังจากแยกกันอยู่ และอาจจะเป็นช่วงสุดท้ายของปีที่ 2 เข้าปีที่ 3 อย่างไรก็ตามบางครั้งอาจจะหยุดกลางคันเป็นเวลาหลายปี บุคคลที่ประสบความสำเร็จในขั้นตอนนี้จะเรียนรู้ที่จะยอมรับจุดจบของการแต่งงาน และบทบาทที่พวกเขาต้องเล่นต่อไปเมื่อชีวิตสมรสแตกแยก พวกเขาปลดปล่อยชีวิตตัวเองจากการอยู่ด้วยกันเป็นคู่เมื่อก่อนหน้านี้ และสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างหากออกมา กล่าวคือ พวกเขาบรรลุผลในการถอนตัวเองออกจากการใช้ชีวิตคู่ และมีความชัดเจนมากขึ้นในสิทธิหน้าที่ของตนเอง มีการกำหนดเป้าหมายที่เป็นจริง และพบวิถีชีวิตที่พึงพอใจ ในขั้นตอนการเปลี่ยนผ่าน-การปรับการดำเนินชีวิตใหม่ อยู่ระหว่างความกำหนัดของช่วงนี้ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นอย่างราบรื่น แต่มีทั้งเริ่มต้นและหยุดลง โดยความสำเร็จในขั้นตอนนี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับความยากหรือความง่ายที่พวกเขาได้รับในขั้นตอนก่อนหน้านี้ กล่าวคือ สิ่งที่ไม่ดีในขั้นตอนก่อนหน้านี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าจะต้องพบกับสภาพที่ไม่ดี ในขณะเดียวกันสิ่งที่ดีในขั้นตอนก่อนหน้านี้ก็ไม่จำเป็นต้องตามมาด้วยสภาพที่ดีเสมอไป เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันแต่ไม่ได้สัมพันธ์กัน

ดังนั้น ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การหย่าร้างของผู้หญิงในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้ตัวแบบเชิงกระบวนการ (processual model) มาปรับใช้ โดยมองว่าการตัดสินใจหย่าร้างของผู้หญิงที่แต่งงานและมีครอบครัวแล้วไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด เช่น เมื่อเริ่มมีปัญหาเกิดขึ้นภายในครอบครัวก็ตัดสินใจแยกทางกันทันที แต่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องของเหตุการณ์การใช้ชีวิตคู่ในระหว่างที่อยู่ร่วมกันภายในครอบครัวกับสามี หรือในระหว่างที่มีการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้างนั้น ผู้หญิงที่หย่าร้างไม่สามารถมีชีวิตใหม่หรือใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพังโดยไม่มีสามีได้ทันที แต่ต้องผ่านขั้นตอนของการเปลี่ยนผ่านจากวิถีชีวิตในรูปแบบเดิมในระหว่างการใช้ชีวิตคู่ไปสู่วิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ ซึ่งย่อมไม่เหมือนกับชีวิตโสดก่อนแต่งงาน ดังนั้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องของกระบวนการ โดยการกระทำในขั้นตอนแรกจะเป็นข้อผูกพันให้บุคคลยอมรับผลที่ตามมาจากการกระทำนั้น บุคคลตระหนักถึงข้อผูกพันที่มีต่อการกระทำนั้นและผลของการกระทำนั้นจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยเงื่อนไขที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวเอื้อ

ให้กิจกรรมดำเนินต่อไปนั้นไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันหรือในเวลาเดียวกัน แต่มันจะเกิดขึ้นตามลำดับ
ขั้นตอนที่แตกต่างกันไป เงื่อนไขต่างๆจะมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ผู้วิจัยจะต้องทำ
ความเข้าใจปรากฏการณ์การตัดสินใจหย่าร้างของผู้หญิงและการจัดการชีวิตภายหลังการหย่าร้าง
ในแต่ละขั้นตอน โดยในแต่ละขั้นตอนก็มีเงื่อนไขบางอย่างที่มีอิทธิพลเล็กน้อยแตกต่างกันออกไป